

لیست داوران این شماره (به ترتیب الفبا):

دکتر محمد رضا بمانیان : استاد دانشگاه تربیت مدرس
دکتر حیدر جهان بخش : استادیار دانشگاه پیام نور
دکتر خلیل حاجی پور : استادیار دانشگاه شیراز
دکتر سید باقر حسینی : دانشیار دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر محمد علی خان محمدی : استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر رضا خیرالدین : استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر حسین سلطانزاده : دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی
دکتر محمد منان رئیسی : استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر احسان رنجبر : استادیار دانشگاه تربیت مدرس
دکتر علی محمد رنجبر کرمانی : استادیار دانشگاه قم
دکتر مریم روستا : مدرس دانشگاه شیراز
دکتر زهرا رهبر نیا : دانشیار دانشگاه الزهرا (س)
دکتر علی عمرانی پور : استادیار دانشگاه کاشان
دکتر میترا غفوریان : استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر مهرداد قیومی بیدهندی : استادیار دانشگاه شهید بهشتی
دکتر محمدصادق طاهر طلوع : استادیار دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی
دکتر مهدی محمد زاده : استادیار دانشگاه هنر اسلامی تبریز
دکتر ابوالفضل مشکینی : استادیار دانشگاه تربیت مدرس
دکتر صلاح الدین مولانایی : استادیار دانشگاه کردستان
دکتر مسعود ناری قمی : مدرس دانشگاه هنر اسلامی تبریز
دکتر بهزاد وثیق : استادیار دانشگاه صنعتی جندی شاپور
دکتر سید مجید هاشمی : استادیار دانشگاه ولی عصر رفسنجان
دکتر سید عباس یزدانفر : استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران

نشریه پژوهش‌های معماری اسلامی بر اساس مجوز کمیسیون نشریات وزارت علوم تحقیقات و فناوری به شماره ۳/۱۸/۱۳۷۲۰۶ مورخ ۹۳/۷/۲۸ از شماره نخست دارای اعتبار علمی پژوهشی می باشد.

این مجله در پایگاه‌های (SID) و (ISC) نمایه می شود و برنام‌هایی در دست است که مجله در پایگاه (ISI) نیز نمایه شود.

مدیر مسئول: معاونت پژوهشی دانشگاه علم و صنعت ایران

سر دبیر: مهندس عبدالحمید نقره کار

مدیر داخلی: دکتر محمد منان رئیسی

ویراستار ادبی فارسی: سارامتولی / محمدتقی تسکین دوست

ویراستار ادبی انگلیسی: مجتبی حکیم اللهی

کارشناس مجله: مریم امیری

هیأت تحریریه:

دکتر سید غلامرضا اسلامی : دانشیار دانشگاه تهران
دکتر حسن بلخاری : دانشیار دانشگاه تهران
دکتر مصطفی بهزادفر : استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر محمد رضا پور جعفر : استاد دانشگاه تربیت مدرس
دکتر مهدی حمزه نژاد : استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر اسماعیل شیعه : استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر منوچهر طیبیان : استاد دانشگاه تهران
دکتر محسن فیضی : استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر حمید ماجدی : دانشیار واحد علوم تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی
دکتر اصغر محمد مرادی : استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر غلامحسین معاریان : استاد دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر فاطمه مهدیزاده : دانشیار دانشگاه علم و صنعت ایران
دکتر محمد نقی زاده : استادیار واحد علوم تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی
دکتر علی یاران : دانشیار وزارت علوم تحقیقات ، فناوری

طراح جلد و صفحه آرا: مصطفی جهان بخش / ۹۱۹۴۸۵۱۵۲۲/

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۳	تحقیق مفهوم قرآنی «قسط» در فضای شهری محمود قلعه‌نویی / مهدی مطیع / محمد مسعود / الهام قاسمی
۲۸	ارزیابی هندسی فضایی مساجد معاصر تهران با استفاده از تحلیل مضمونی متون دینی محمد منان رئیسی / عبدالحمید نقره‌کار
۴۵	پاسخگویی به مراتب نیازهای روانشناختی انسان در فضاهای آموزشی با بهره‌گیری از آموزه‌های مدارس سنتی سید عباس یزدانفر / محمد علی خان محمدی / محمد درویش
۵۸	اصول طراحی خانه از منظر اسلامی و الگوهای کاربردی معاصر مهدی حمزه نژاد / زهرا صدریان
۷۷	بازشناسی اصول، مؤلفه‌ها و شاخص‌های فطری سازمان‌بندی شهر اسلامی با رویکرد اجتماعی کالبدی حیدر جهان‌بخش / علی دل‌زنده
۹۸	مطالعه تطبیقی رویکرد مبتنی بر بینش اسلامی با رویکرد معاصر در مواجهه با محیط زیست زهرا زمانی / مریم آزموده / حجت قاعدی
۱۱۴	رابطه اخلاق و فناوری در معماری برای جامعه اسلامی احد نژاد ابراهیمی / امیرحسین فرشچیان

تحقق مفهوم قرآنی «قسط» در فضای شهری*

● محمود قلعه نویی**

استادیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان

● مهدی مطیع***

استادیار، دانشکده الهیات، دانشگاه اصفهان

● محمد مسعود****

استادیار، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اصفهان

● الهام قاسمی (نویسنده مسئول)***

کارشناسی ارشد طراحی شهری، دانشگاه هنر اصفهان

تاریخ دریافت مقاله: ۹۳/۰۶/۰۲ تاریخ پذیرش نهایی: ۹۳/۰۹/۲۴

چکیده:

با توجه به گسترش مطالعات فضای شهری، لزوم تبیین این مطالعات در مقیاس‌های محلی با توجه به هر جامعه اهمیت دارد. اصلی‌ترین کتاب دین اسلام، «قرآن کریم» است. به همین علت مفاهیم مطرح شده در قرآن می‌تواند به تولید مفاهیم نظری بومی در حوزه شهرسازی کمک کند. یکی از ابعاد ساختار اجتماعی شهر «قسط» است و خداوند متعال در آیات کثیری ابعاد قسط را معرفی می‌کند. یکی از اسامی حسنی خداوند «قائم به قسط» است. او حقیقتی است که قیام به قسط کرده و همه موجودات را فیض هستی و استعداد وجودی عطا نموده است. «قسط» بدین معناست که هرکس لازمه کمال خویش را دریافت کند و بستر شکوفایی استعدادها فراهم شود. از آن جاکه شهر، بستر زندگی انسان و فضای شهری از جمله مهمترین اجزای شهر است؛ این پژوهش تحقق مفهوم قسط را در فضای شهری تبیین و به دنبال پاسخ به این پرسش است که مفهوم قرآنی قسط چیست و چه گستره‌ای را در بر دارد و این مفاهیم چگونه می‌تواند در فضای شهری تحقق یابد. از این رو مبانی نظری پژوهش در دو بخش مطالعات معناشناسی قسط و فضای شهری ارائه می‌شود. از روش معناشناسی برای تبیین مؤلفه‌های معنایی قسط استفاده شده؛ نیز ابعاد و کیفیت‌های فضای شهری به عنوان بستر تشکیل دهنده هر فضا به وسیله مطالعات کتابخانه‌ای، تبیین و در قالب ابعاد فضای شهری دسته‌بندی شده و نمود آنها در ایجاد مؤلفه‌های سیزده‌گانه قسط (بسترهای مطلوب رشد و شکوفایی استعدادهای شهروندان، تعلیم، چارچوب‌ها و انضباط مدیریتی، مشارکت اجتماعی، عدالت، ادای حقوق شهروندان، رفاه اجتماعی، تکنولوژی و صنعت روز، محرومیت اجتماعی، برابری، امنیت، از بین رفتن ظلم، تعاملات اجتماعی) در فضای شهری معرفی شده است. سپس با معرفی مدل AHP مؤلفه‌های سیزده‌گانه قسط بر اساس پنج معیار اولویت‌بندی و با توجه به ارزش هر کدام، کیفیت‌های فضا امتیازدهی شده‌اند. امتیاز هر کیفیت نشان‌دهنده میزان تاثیرگذاری آن در ایجاد قسط در فضای شهری است. نتایج نشان می‌دهد کیفیت‌های فضای شهری «مطلوبیت کاربری، تنوع کارکردها و فعالیت‌ها، مقیاس عملکردی مناسب، دسترسی مناسب، هویت، کارایی، اختلاط اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسان‌مداری، توسعه پایدار اجتماعی، حضورپذیری، همه‌شمولی، امنیت، خوانایی، ساختار، آسایش، راحتی، همسازی با طبیعت و پاکیزگی» به عنوان عوامل ایجادکننده یک بستر به نام فضای شهری، امکان تحقق قسط را در یکی از اجزای شهر برای شهروندان فراهم می‌کند.

واژه‌های کلیدی: قسط، معناشناسی، فضای شهری، کیفیت‌های فضای شهری

* این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد الهام قاسمی با عنوان «بازنمود مفهوم قرآنی قسط در فضای شهری نمونه موردی: محله درب امام اصفهان»

(اساتید راهنما: دکتر محمود قلعه نویی، دکتر مهدی مطیع، استاد مشاور: دکتر محمد مسعود) است.

۱. مقدمه

است. خداوند متعال در آیات بی‌شماری از قرآن کریم ابعاد قسط را معرفی و مورد تأکید قرار می‌دهد. اما پژوهش‌های صورت گرفته در ارتباط با موضوع قسط بیشتر در راستای «عدالت» که یکی از ابعاد قسط است انجام شده است. پژوهشی در ارتباط با معناشناسی «قسط» تا به حال صورت نگرفته است؛ نیز پرداختن به این موضوع در حیطه شهرسازی و طراحی شهری در این پژوهش بدیع و تازه است.

۳. روش (ابزار و تکنیک‌ها)

روش پژوهش از نظرهدف کاربردی است. از دو روش معناشناسی در علوم قرآن و حدیث از شاخه علوم انسانی و روش توصیفی تحلیلی در بخش طراحی شهری به صورت ترکیبی بهره گرفته شده است. روش تجزیه تحلیل در این پژوهش کمی/کیفی-توصیفی است. روش گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای است که در بخش یافتن مؤلفه‌های معنایی قسط از روش معناشناسی استفاده شده که در ادامه تبیین می‌شود.

۳-۱. معناشناسی

نظریه‌های معناشناسی، متن یا کلام را مجموعه‌ای معنادار می‌دانند که می‌توان به مطالعه و درک آن پرداخت. معناشناسی در تجزیه و تحلیل کلام به مطالعه و بررسی تمام وقایعی که در ژرف ساخت نشانه‌های فهم معنا و یا در بین آن‌ها وجود دارد می‌پردازد (صفوی ۱۳۸۲، ۳۵ و ۴۲).

متن مورد بررسی این پژوهش قرآن کریم است که در عین برخورداری از پیوستگی معنایی (احکام)، ظاهری مشروح و به نظر غیرپیوسته (تفصیل) دارد؛ یعنی جنبه‌های مختلف یک مسئله را در جایگاه‌های متفاوت بیان می‌فرماید. بنابراین دستیابی به مفهوم دقیق یک موضوع از دیدگاه قرآن کریم، نیازمند نگاهی جامع به این کتاب شریف است تا جایی از مسئله مغفول نماند (مطیع ۱۳۸۷، ۳۳).

پژوهش به تبیین مفهوم واژه «قسط» در قرآن کریم، با نگاهی معناشناختی پرداخته و از میان شاخه‌های مختلف این علم، معناشناسی زبانی را برگزیده است؛ چرا که به دنبال درک معنای واژه «قسط» است. از همین رو با بررسی

یکی از ابعاد ساختار اجتماعی شهر «قسط» است. خداوند متعال در آیات بی‌شماری از قرآن کریم ابعاد قسط را معرفی و مورد تأکید قرار می‌دهد. اما از آنجا که متن قرآن دارای پیچیدگی‌های معنایی خاصی است و فهم آن از ظاهر متن این کتاب مقدس مشکل به نظر می‌رسد؛ استفاده از روش‌هایی نظیر معناشناسی به فهم معنا و ابعاد مختلف معنایی یک واژه در متن کمک خواهد کرد. از این رو در این پژوهش با استفاده از روش معناشناسی به فهم واژه قسط در قرآن کریم پرداخته شده و سپس با استخراج مؤلفه‌های معنایی قسط باز نمود این مؤلفه‌ها در فضای شهری بررسی می‌شود. پرسش اصلی این مقاله این است که مفهوم قرآنی قسط به چه معناست و چه گستره‌ای را در بر می‌گیرد و این مفاهیم چگونه می‌تواند در بستر یکی از اجزای شهر نظیر فضای شهری تحقق یابد.

با توجه به این که قسط نوعی بستر مطلوب در ابعاد گوناگون (معنوی، کارکردی، کالبدی و...) برای شهروندان ایجاد می‌کند؛ این مفهوم را در فضای شهری مورد بررسی قرار می‌دهیم. زیرا که فضای شهری یکی از بسترهای مهم برای شهروندان است که از دیدگاه کرمونا در ابعاد مختلف ریخت‌شناسی، عملکردی، بصری، زمانی، ادراکی و اجتماعی دسته‌بندی می‌شود (کرمونا و دیگران ۲۰۰۳، ۱۱۴).

۲. بیان مسئله

با توجه به گسترش مطالعات پیرامون فضای شهری لزوم تبیین این مطالعات در مقیاس‌های ملی و محلی بیش از پیش مورد اهمیت است و لازم است که با زیرساخت‌های اجتماعی فرهنگی اقتصادی و زیست‌محیطی هر بوم مورد توجه قرار گیرد. آنچه با فرهنگ ایرانی آمیخته شده مبانی مذهبی دین اسلام است. از این رو استفاده از منابع این دین در راستای مدیریت، برنامه‌ریزی و طراحی شهری مورد توجه است. اصلی‌ترین کتاب دین اسلام، کلام وحی «قرآن کریم» است. به همین علت استفاده از مفاهیم مطرح شده در قرآن می‌تواند به تولید مفاهیم نظری به علوم مورد استفاده در مدیریت شهر کمک شایانی کند. یکی از ابعاد ساختار اجتماعی شهر «قسط»

منشأهای قسط	میدان معنایی قسط	شبکه معنانشناسی قسط	نگاه کلی نگر	مطالعات معنانشناختی
برپاکنندگان قسط				
متعلقات قسط				
انفعالات قسط				
اسماء الهی حاکم بر قسط	شبکه معنایی قسط			
هم معنای قسط				
متضادهای قسط				
ابزار قسط				

۳-۱-۱. معنای لغوی «قسط»

در قدیم قسط به عود هندی گفته می‌شد که برای بخور دادن و درمان از آن استفاده می‌کردند و از آن جا که قسوط به معنای انحراف از حق است، قسط مفهوم درمان بیماری قسوط را یافته است. نیز رجل قسطاء به معنای کسی است که در ساق پای او کجی و انحنا وجود دارد به طوری که قدم‌های او انحنا دار و به هم نزدیک است و امکان راه رفتن مستقیم و درست را ندارد. بنابراین قسط تقسیم مساوی بین اشیاء و عدم جانب‌داری از هر چیزی است (فراهیدی ۵، ۱۴۱۰، ۷۱).

۳-۱-۲. معنای اصطلاحی «قسط»

قِسط (یکسر-ق) به معنای عدالت است (یونس: ۵۴). از لحاظ اصطلاحی، به معنای بهره عادلانه (قرشی ۱۳۷۱، ۶، ۵) (یونس: ۴)؛ و هم به معنای گرفتن بهره دیگران آمده است (طباطبایی ۱۳۷۴، ۸، ۹۱)؛ قسط، بفتح آن به معنی ظلم و انحراف است.

۳-۱-۳. مشتقات واژه «قسط»

واژه قسط شامل مشتقاتی است که ذیل این بخش بیان می‌شود: قاسط: ساختار فعلی این اسم آن را از اضداد قرار داده است و به معنی ظالم (جن: ۱۴ و ۱۵) و مقسط به معنی عادل است (مائده: ۴۲).

افساط: از باب افعال به معنی عدالت است. اقساط آن است که نصیب دیگری داده شود و به معنای انصاف است (حجرات: ۹) (راغب ۱۳۸۶، ۴۶۶).

واژه قسط، کاربردهای متفاوت آن در قرآن کریم و جملات در بردارنده این واژه اختصاص داده تا معنایی کامل از این مفهوم ارائه نماید.

۳. روش تحقیق

در ابتدا به بررسی مفهوم قسط در قرآن با استفاده از روش معنانشناسی پرداخته شده و به وسیله آن مؤلفه‌های قسط را تبیین می‌نماید. ما به ازای مؤلفه‌های قسط در فضای شهری به بررسی مبانی نظری کیفیت‌ها و ابعاد فضای شهری می‌پردازد. در نهایت با استفاده از مدل AHP مؤلفه‌های قسط را اولویت‌بندی کرده و به کیفیت‌های فضای شهری با توجه به میزان اهمیت در ایجاد مؤلفه‌های قسط امتیازدهی می‌کند.

۳-۱-۳. مرحله اول: بررسی مفهوم قسط در قرآن با استفاده از روش معنانشناسی

مطالعات معنانشناسی در دو مقیاس کلی‌نگر و جزئی‌نگر مؤلفه‌های معنایی یک واژه را استخراج می‌کند. در نگاه جزئی‌نگر، در ابتدا با تبارشناسی واژه که شامل معنای ریشه، معنای اصطلاحی و مشتقات واژه قسط است؛ معنای اولیه‌ای از واژه را به دست می‌دهد. سپس در دو محور هم‌نشینی و جان‌نشینی واژه مورد بررسی قرار می‌گیرد. در نگاه کلی‌نگر به میدان‌های معنایی و شبکه معنایی قسط پرداخته تا به کمک این دو حوزه معنای واژه قسط و مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده آن تعیین شود. از این رو به صورت مختصر نحوه بکارگیری مطالعات معنانشناسی مطرح می‌گردد و در نوشتاری دیگر مطالعات معنانشناسی قسط به صورت مفصل ارائه خواهد شد.

جدول ۱: ابعاد مطالعات معنانشناسی (مأخذ: نگارندگان)

معنای لغوی	تبارشناسی واژه قسط	نگاه جزئی‌نگر	مؤلفه‌های معنایی قسط	مطالعات معنانشناختی
اشتقاق واژه	روابط بینامتی	نگاه کلی‌نگر		
محور هم‌نشینی				
محور جان‌نشینی				

قسوط: قسوط به معنای انحراف از حق است (فراهدی ۱۴۱۰، ۵، ۷).

قسطاس: به معنای ترازو است (اسراء: ۳۵).

۳-۴. مفهوم قرآنی قسط

در بسیاری از کتب لغت قسط و عدل هم معنا در نظر گرفته شده‌اند (قرشی ۱۳۷۱، ۵، ۶). این در حالی است که عدل به معنای معادل و برابر است ولی قسط به معنای این است که هر فرد آن چه را لازمه کمال و حظ وجودی‌اش است دریافت کند. عدل مقدمه است یعنی برخورد معادل و برابر با همه صورت می‌گیرد؛ سپس استعداد هرکس سنجیده شده و مطابق آن، بستر قسط فراهم می‌شود. قسط تکمیل‌کننده عدل است (حجرات: ۹) و برپایی عدالت، فضایی را فراهم می‌کند تا افراد متناسباً قسط خود را دریافت کنند.

۳-۵. روابط بینامتنی

هم‌نشینی و جانشینی معنایی از عوامل تأثیرگذار در ایجاد معنا در عبارت، جمله و متن هستند. تفاوت میان واحدهای زبانی به تنهایی و در حالت ترکیبی آن، در هم‌نشینی معنایی و اختلاف میان معنای حاصل از جایگذاری احتمالات مختلف، در جانشینی معنایی، از دلایل بروز چنین تأثیری هستند (حدادی ۱۳۸۹، ۷۲).

۳-۵-۱. بررسی مؤلفه‌های معنایی در محور هم‌نشینی محور هم‌نشینی بیانگر ارتباط و تناسبات بین واژگان کنار هم چیده شده در یک آیه، متن یا سیاق است و از مهمترین و اساسی‌ترین ایستگاه‌های تأمل در مورد هر واژه است. با توجه به این که قسط با چه واژه‌هایی هم‌نشین و یا جانشین شده است؛ امکان استخراج مؤلفه‌های قسط فراهم می‌شود. خداوند متعال پیامبران را فرستاد تا در جامعه با تبیین سه رکن کتاب، میزان، و حدید قسط را برپا کنند (حدید: ۲۵). کتاب در گستره معنایی خود به مفهوم معرفت، شعور و آگاهی است؛ از طرف دیگر میزان به معنای دقت در انجام کارها و به کار بردن چارچوب‌های درست و منطقی است. نیز حدید نشانه‌ای از بهره‌مندی انسان از تکنولوژی و دانش روز برای ایجاد بستر قسط است. این سه رکن در کنار هم باعث ایجاد زمینه‌ای می‌شود که مردم با حضور و مشارکت اجتماعی خود (حدید:

۲۵) بستر مطلوب قسط را فراهم کنند. این فضا برای احقاق حقوق همه مردم خواهد بود و از طرف دیگر حقوق گروه‌های خاص جامعه اعم از گروه‌های مختلف نژادی، قومی، مذهبی، جنسی، سنی و... را در نظر خواهد گرفت؛ بنابراین به کاهش محرومیت‌های اجتماعی نیز منجر خواهد شد (نساء: ۳ و ۱۲۷). برای برپایی قسط مقدماتی لازم است که عدل از جمله آن‌هاست. عدل شرایطی فراهم می‌کند که در مرحله اول با همه مردم از هر گروه برخوردی معادل و برابر صورت گیرد و همه از بسته‌های مشخص و یکسان بهره‌مند شوند (حجرات: ۹). در مرحله دوم، قسط این بستر را تکمیل خواهد کرد و برای هر گروه متناسب با ویژگی‌ها و خصوصیات خاص خود زمینه رشد را فراهم خواهد کرد (نساء: ۳) و درصد تأمین امکانات لازم برای دستیابی هر فرد به مطلوب خود و شکوفایی استعدادهايش است (ممتحنه: ۸). از این روست که قرآن به وفای کیل و میزان سفارش می‌کند؛ زیرا در راستای احقاق حقوق مردم و برقراری نظم، آسایش و امنیت در جامعه است (شعراء: ۱۸۲). یکی دیگر از اجزای بستر قسط تعاملات اجتماعی است. قرآن کریم تعاملی که بر مبنای احسان و بر باشد را مورد تأکید قرار می‌دهد.

۳-۵-۲. بررسی مؤلفه‌های معنایی در محور جانشینی

اختلاف معنای حاصل از جایگذاری واژه‌ها و مفاهیم با یک دیگر در محور جانشینی بررسی می‌شود. در واقع جانشینی معنایی به طور اعم و استعاره به طور اخص، انتخاب یک نشانه به جای نشانه‌ای دیگر بر حسب تشابه است (صفوی ۱۳۸۷، ۲۶۹)؛ به عنوان مثال جانشینی «وفای به کیل و میزان به قسط» و «اقامه وزن» و «وزن با قسطاس مستقیم». وزن به قسطاس مستقیم به معنای دقت و برابری در ادای حق است (شعراء: ۱۸۲). این بدان معناست که متناسب هر شیء میزانی برای آن وجود دارد تا بر اساس آن حق ادا شود (طبرسی ۱۳۶۰، ۱۸، ۵۶) و میزان هر چیز به حسب خود آن چیز است و با آن سنجیده می‌شود (طباطبایی ۱۳۷۴، ۱۹، ۱۶۲). اقامه‌ی وزن به معنای مساوی نمودن دو طرف میزان است (الرحمن: ۹) و باعث می‌شود برابری برای همه گروه‌های مردمی وجود داشته باشد (هود: ۸۵) (گنابادی ۱۳۷۲، ۱۳،

از شرایطی به میان آمده است که به وسیله آن مقدمه برپایی قسط فراهم می‌آید (حجرات: ۹). در واقع در ابتدا زمینه‌ای در محله، منطقه و یا شهر فراهم می‌گردد تا افراد به حقوقی برابر و مشترک دست یابند تا در مراحل بعدی که یک پله از عدالت بالاتر می‌رود؛ متناسباً حقوق همه گروه‌ها در نظر گرفته شود (مائده: ۸).

۳-۲-۲. ایجاد امنیت اجتماعی

با برقراری مؤلفه‌های مختلف قسط از جمله استفاده از تکنولوژی، ایجاد چارچوب‌ها و نظم اجتماعی و ادای حقوق شهروندی شرایطی فراهم می‌شود که آسایش و آرامش شهروندان را در پی دارد و به دنبال آن امنیت بر پا خواهد گشت (حدید: ۲۵).

۳-۲-۳. ایجاد مشارکت اجتماعی

اصلی‌ترین نکته ارسال پیامبران برای حضور در جامعه و کمک به مردم برای قیام به قسط است (حدید: ۲۵). در واقع پیامبران قسط را به وسیله مردم در جامعه اقامه می‌کنند. این مطلب نشانگر اهمیت حضور و مشارکت مردم برای برقراری قسط در جامعه است.

جدول ۲: مؤلفه‌های معنایی قسط (مأخذ: نگارندگان)

مائده: ۸، انعام: ۱۵۲، حجرات: ۹، نساء: ۳، بقره: ۲۸۲	برابری و عدالت اجتماعی	مؤلفه‌های معنایی قسط
هود: ۸۵، حدید: ۲۵	امنیت اجتماعی	
حدید: ۲۵، یونس: ۴۷، مائده: ۴۲	مشارکت اجتماعی	
ممتحنه: ۸، حجرات: ۱۰-۹	تعاملات اجتماعی	
الرحمن: ۱۲-۸، اعراف: ۳۱-۲۹	رفاه اجتماعی	
حدید: ۲۵	بالا رفتن سطح شعور و آگاهی جامعه	
الرحمن: ۱۰-۹، اسراء: ۳۵، حدید: ۲۵	ادای حقوق شهروندان	
نساء: ۳ و ۱۲۷ و ۱۳۵، انعام: ۱۵۲	کاهش محرومیت اجتماعی	

(۴۹۶). بنابراین خداوند عدالت را در بین مردم برقرار کرد تا آن‌ها مساوات را برقرار سازند و هر چیز را در جای خود به کار برده و حق آن را ادا کنند (آلوسی ۱۴۱۵، ۲۷، ۱۰۱).

۳-۱-۳. میدان‌های معنایی قسط

۳-۱-۳-۱. منشأها

ایمان به خدای متعال (نساء: ۱۳۵) و در تمامی امور جانب او را ننگه داشتن (تقوا) (مائده: ۸) از جمله منشأهای درونی برپایی قسط است. اما از لحاظ بیرونی اصلاح و عدالت شرایط مطلوبی را فراهم می‌آورند؛ زیرا برخورد عادلانه با همه افراد و گروه‌ها (مائده: ۸) و اصلاح امور (حجرات: ۹) باعث خواهد شد که در ابتدا شرایطی برابر فراهم آید تا بتوان قسط هر فرد و گروه را متناسب خصوصیات و نیازهای مورد نظر آن‌ها تخصیص داد. نیز قرآن کریم کفر و پوشاندن استعداد و راه رسیدن به شکوفایی استعدادها (آل عمران: ۲۱)؛ تبعیت از هوای نفس در لحاظ کردن دشمنی با گروه‌های خاص، ارتباطات خویشاوندی و تمکن مالی افراد را موانع قسط می‌داند (نساء: ۱۳۵).

۳-۱-۳-۲. متضادها

در میدان‌های معناشناسی یکی از ابعاد مهم در دریافت معنای واژه بررسی متضادهای آن است. بخش به معنای ناقص و کم دادن (هود: ۸۵)؛ خسران در میزان نیز ناقص کردن میزان به وسیله کم دادن آن است (الرحمن: ۹). عول و فساد نیز خارج شدن از حد اعتدال و انحراف از حق است و آنکه قاسط است؛ قسط را نفی کرده و از اجرای آن سر باز می‌زند. با توجه به بررسی‌های انجام‌گرفته در این قسمت، قسط به معنای ادا کردن حقوق به صورت کامل، داشتن اعتدال و در نظر گرفتن حق هر چیز متناسب آن است.

۳-۲. مرحله دوم: تبیین مؤلفه‌های قسط

در آخر این بخش به بیان مؤلفه‌های قسط در جامعه پرداخته می‌شود. این مؤلفه‌ها به معنای زمینه‌های قسط و ابعادی است که باعث تحقق قسط در جامعه می‌شود که برگرفته از نتایج به دست آمده از روابط بینامتنی (محورهای هم‌نشینی و جان‌نشینی) و میدان‌های معنایی قسط است.

۳-۱-۲. برابری و عدالت اجتماعی

در مباحث مربوط به عدالت از دیدگاه قرآن کریم سخن

مؤلفه‌های معنایی قسط	شکوفایی استعدادها و ایجاد بسترهای مطلوب رشد شهروندان	جن: ۱۴
	از بین رفتن ظلم	یونس: ۴۷ و ۵۴
	چارچوب‌ها و انضباط مدیریتی	حدید: ۲۵
	بهره‌گیری از تکنولوژی و صنعت روز	حدید: ۲۵

۳-۲-۴. ایجاد تعاملات اجتماعی

خداوند متعال علاوه بر این که همه مردم را به برپایی قسط فرامی‌خواند؛ اعلام می‌کند در صورتی که افراد از لحاظ مذهب، آیین و گروه با یک دیگر متفاوت باشند؛ دلیل برای تضييع حق یک گروه و برتری گروه دیگر نخواهد بود (ممتحنه: ۸). با توجه به این قانون مهم الهی این نکته استخراج می‌شود که گستره برپایی قسط بسیار وسیع است و با در نظر گرفتن تمامی گروه‌ها و شرکت دادن آن‌ها در امور نوعی تعاملات اجتماعی را نیز در جامعه ایجاد خواهد کرد (حجرات: ۹-۱۰).

۳-۲-۵. دستیابی به رفاه اجتماعی

خداوند متعال نتیجه برپایی قسط را رفاه مردم می‌داند (الرحمن: ۱۲-۸). تأکید می‌کند که نعمت‌ها و مزایای بسیاری را در زمین برای مردم قرار داده است تا از آن استفاده کنند (اعراف: ۳۱-۲۹)؛ در صورتی که مردم قسط را در جامعه برقرار سازند؛ امکان استخراج این منابع و بهره‌مندی از آن‌ها امکان‌پذیر خواهد شد. از طرفی هر چه یک جامعه ابعاد رفاه اجتماعی را در بر داشته باشد؛ قسط بیشتری دریافت کرده است.

۳-۲-۶. بالا رفتن سطح شعور و آگاهی جامعه

همان طور که بیان شد؛ مشارکت اجتماعی باعث حضور مردم در تصمیم‌گیری خواهد شد. این مشارکت، افزایش دانش فنی، اجتماعی، سیاسی را در پی خواهد داشت. از طرف دیگر ایجاد قسط در جامعه باعث بالا رفتن سطح جامعه و آگاهی‌های مردم خواهد شد (حدید: ۲۵).

۳-۲-۷. ادای حقوق شهروندان

ادای حقوق مردم در دو دسته حقوق همگانی و حقوق گروه‌های آسیب‌پذیر مطرح می‌شود:

۳-۲-۷-۱. ادای حقوق مردم

خداوند متعال امر می‌کند که باید در دادن حق همه مردم توازن برقرار باشد. یعنی هرکس متناسب با آن چه حق اوست و درخواست کرده، دریافت کند (طبرسی ۱۳۷۲، ۱۸، ۵۶). نیز توجه به ادای حقوق مردم در آیات مطرح شده در هم‌نشینی ادای کیل و میزان و قسط مطرح شده است (اسراء: ۳۵).

۳-۲-۷-۲. ادای حقوق گروه‌های آسیب‌پذیر (زنان، کودکان، سالمندان، معلولین)

زنان و کودکان یتیم از جمله گروه‌هایی هستند که دریافت‌کننده قسط معرفی می‌شوند (نساء: ۱۲۷). این گروه‌ها به عنوان گروه‌های ضعیف و آسیب‌پذیر جامعه معرفی می‌شوند که توجه به نیازها و خواسته‌های آنان از دیدگاه قرآن کریم ضروری مطرح می‌شود.

۳-۲-۸. کاهش محرومیت‌های اجتماعی

قرآن کریم با معرفی برخی از گروه‌های آسیب‌پذیر نظیر کودکان یتیم و زنان به اجرای قسط برای آنان فرمان می‌دهد. نیز اشاره می‌کند که تمکن مالی افراد نباید باعث عدم برپایی قسط شود. با توجه به نکاتی که در قرآن مورد تأکید قرار گرفته‌اند؛ لحاظ همه گروه‌ها در جامعه برای ادای حق منجر به برپایی قسط و در نتیجه آن کاهش محرومیت‌های گروه‌های خاص از جامعه خواهد شد (نساء: ۱۳۵).

۳-۲-۹. شکوفایی استعدادها و ایجاد بسترهای مطلوب رشد شهروندان

با توجه به مفهوم کانونی قسط که در ابتدای فصل تبیین گردید یکی از اسماء الهی قائم به قسط است که در راستای تحقق بستر رشد و شکوفایی استعدادها فرد قیام کرده است (آل عمران: ۱۸). هدف از ارسال پیامبران نیز دستیابی مردم جامعه به قسط و ایجاد بستر رشد و تعالی آنان است.

۳-۲-۱۰. از بین رفتن ظلم

همان طور که در بخش هم‌نشینی ظلم و قسط بیان شد؛ برپایی قسط در جامعه باعث از بین رفتن ظلم و ستم به مردم خواهد شد. اگر قسط در جامعه باشد؛ تمام افراد و گروه‌ها بسته حقوقی خود را دریافت خواهند کرد از این رو به هیچ

مفهوم قسط در فضای شهری است؛ در این بخش به بررسی ابعاد فضای شهری و کیفیت‌های آن می‌پردازیم تا جایگاه قسط و نحوه دستیابی به آن در شهر و فضای شهری تبیین گردد.

۱-۳-۳. مطالعات کیفیت‌های فضای شهری

کیفیت‌های فضای شهری به عنوان زمینه‌های بسترساز مطلوب فضا در این قسمت بررسی می‌شوند. در زمان‌های مختلف اندیشمندان در موضوع فضای شهری و مؤلفه‌های سازنده آن و کیفیت‌های مربوط به یک فضای شهری مطلوب پژوهش‌های بی‌شماری ارائه کرده‌اند. دکتر گلکار در مقاله «مؤلفه‌های سازنده-ی کیفیت طراحی شهری» مجموعه‌ای از کیفیت‌ها را مطرح می‌کند (گلکار ۱۳۷۹). به علاوه متیو کرمونا در کتاب «مکان‌های عمومی فضاهای شهری» نیز کیفیاتی را تبیین می‌کند که مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۲-۳-۳. ابعاد فضای شهری

ابعاد طراحی شهری در فضای شهری از دیدگاه کرمونا شامل مؤلفه کالبدی^۲، مؤلفه ادراکی یا معنایی^۳، مؤلفه اجتماعی^۴، مؤلفه بصری^۵، مؤلفه عملکردی^۶، مؤلفه زمانی^۷ (کرمونا و دیگران ۲۰۰۳، ۱۱۴) است. کرمونا در هر یک از این ابعاد فضای شهری به بیان کیفیت‌ها و ویژگی‌ها می‌پردازد و فضای شهری مطلوب را ترسیم می‌کند. با توجه به مدل مکان پایدار گلکار که به مدل کانتر و پانتر بعد زیست‌محیطی را افزوده است؛ این مطلب مورد توجه است که بعد زیست‌محیطی در ابعاد کرمونا نادیده گرفته شده است (گلکار ۱۳۷۹). هر کیفیت مربوط به یک بعد یا ابعادی از فضای شهری است که در جدول ذیل دسته‌بندی شده است:

فرد یا گروهی ظلم نخواهد شد (یونس: ۴۷).

۱۱-۲-۳. چارچوب‌ها و انضباط مدیریتی

همان‌طور که بیان شد قسط باعث تحقق بستری مطلوب در جامعه می‌شود. از جمله لوازمی که خداوند به همراه پیامبران برای ایجاد این بستر رشد و تعالی مردم نازل کرده است کتاب، میزان است (حدید: ۲۵). منظور از کتاب؛ معرفت، شعور و آگاهی به علاوه میزان، به معنای دقیق عمل کردن و لحاظ دقت در انجام هر کاری است؛ منظور از آن هر چیزی است که به وسیله آن حق از باطل و عدل از ظلم تمیز داده می‌شود. خداوند متعال خواست تا در زندگی اجتماعی و فردی انسان همه امور به وضوح و روشنی صورت پذیرد و با معرفت، آگاهی و شعوری که برای مردم به ارمغان می‌آورند؛ آن‌ها را به اعمال دقت در کارها راهنمایی کنند. از این رو با وجود نظم و انضباط اجتماعی می‌توان چارچوب مدیریتی مناسب ایجاد کرد تا به وسیله آن ارکان قسط در جامعه برپا شود (طباطبایی ۱۳۷۴، ۱۹، ۱۶۲).

۱۲-۲-۳. بهره‌گیری از تکنولوژی و صنعت روز

یکی دیگر از ارکان برپایی قسط تکنولوژی و صنعت (حدید) است. بهره‌مندی هر جامعه از این رکن باعث خودکفای آن جامعه، تأمین نیازهای مردم و دستیابی به رفاه اجتماعی است (حدید: ۲۵).

۳-۳. مرحله سوم: تعیین ما به ازای مؤلفه‌های قسط در فضای شهری

همان‌طور که اشاره شد؛ قسط بستری ایجاد می‌کند که استعداد‌های افراد شکوفا شود و هرکس به حد اعلا از رشد برسد. با توجه به این که هدف این پژوهش بررسی جایگاه

جدول ۳: کیفیت‌های فضای شهری از دیدگاه اندیشمندان و دسته‌بندی در ابعاد ۷ گانه فضای شهری (مأخذ: نگارندگان)

ابعاد فضای شهری	کیفیت‌ها و مولفه‌های فضای شهری	نظریه پردازان	
		چیکوبز (۱۹۶۱)	لینج (۱۹۸۱)
کاربری	اختلاط کاربری		
	مطلوبیت کاربری		
	سازگاری کاربری		
	انعطاف پذیری		
	تنوع کاربری‌ها و فعالیت‌ها		
	توزیع مناسب کاربری		
	سرزندگی		
	مقیاس عملکردی		
	اختلاط مالکیت		
	دسترسی مناسب		
سفر	سهولت حرکت		
	نقوذپذیری		
	ایمنی		
	سازگاری		
	سلسله مراتب دسترسی		
فضای عمومی	کنترل محورها و دیدها		
	پیاده‌مداری		
	امکان زندگی اجتماعی		
	مکان‌گرایی		
	هنر عمومی		
زیست‌بومی	هویت		
	سلسله مراتب عرصه‌ها		
	شکل فضای عمومی		
	لبه فضای عمومی		
	مرکز فضای عمومی		
	ساختار و استخوان بندی فضایی		
	توسعه و رشد تدریجی		
	حفاظت و نگهداری		
	زمینه‌گرایی		
	تنوع فرم		
سازگاری			

														تناسب تراکم	معیاری
														نقوذپذیری	
														محسوریت	
														تناسب	
														آسایش	
														راحتی	
														مقیاس	
														انعطاف پذیری	
														تمرکز	
														مواد و مصالح و تزئینات	
														مبلغان	
														معنی	
														هویت	
														خوانایی	
														تصویر ذهنی	
														کشف(تنوعات ادراکی)	
														زمینه‌گرایی	
														غنا	
														رنگ تعلق	
														حس مکان	
														اختلاف اجتماعی(همه شمولی)	
														تعاملات اجتماعی	
														مشارکت اجتماعی	
														انسان‌مداری	
														کارایی	
														عدالت و برابری	
														کنترل و نظارت	
														پایداری اجتماعی	
														سرزندگی	
														درگیری فعال و غیر فعال با محیط	
														حضورپذیری	
														امنیت	
														دسترسی به تخیلات و شادیه‌ها	
														سازگاری بصری	
														نقوذپذیری بصری	
														تناسبات بصری	
														نظم بصری	
														منظر طبیعی	
														منظر مصنوع	
														مطلوبیت بصری	

ب	سرزندگی در تمام فصول																				
	سرزندگی در شبانه روز																				
	عناصر و بافت تاریخی																				
الف	پاکیزگی و بهداشت																				
	حمایت از حیات وحش																				
	حفاظت محیط طبیعی																				
	پیاده‌گرایی																				
	کارایی																				
	پایداری زیست محیطی																				

۴. تجزیه و تحلیل

۴-۱. مرحله چهارم: استفاده از AHP برای اولویت‌بندی مؤلفه‌های قسط

در بخش مطالعات معناشناسی مؤلفه‌های تشکیل دهنده ساختار معنایی قسط به دست آمد. سپس کیفیت‌های سازنده فضای شهری در هفت بعد ریخت‌شناسی، عملکردی، ادراکی، اجتماعی، بصری، زمانی، زیست‌محیطی دسته‌بندی شد. در این فصل کیفیت‌های فضای شهری در قبال مؤلفه‌های تشکیل دهنده ساختار قسط ارزیابی و امتیازدهی می‌شوند. روشی که در این پژوهش برای ارزش‌گذاری مؤلفه‌های قسط و اولویت‌بندی کیفیت‌ها با توجه به میزان تأثیرگذاری در ایجاد بستر قسط مدل AHP است.

۴-۱-۱. فرآیند انجام عملیات مدل AHP

ابتدا معیارها تعریف می‌شوند. سپس در ماتریس‌ها با استفاده از اعداد ۱ تا ۹ ارزش هر معیار نسبت به دیگری عددگذاری می‌شود. معیارها نسبت به هم اولویت‌بندی می‌شوند و گزینه‌ها برای هر معیار جداگانه در نرم‌افزار تعریف می‌شود. برای هر معیار یک فرآیند مقایسه زوجی در ماتریس صورت گرفته و گزینه‌ها با توجه به آن معیار از ۱ تا ۹ نسبت به هم ارزش‌گذاری می‌شوند. این ارزیابی را به اندازه تعداد معیارها انجام داده تا نهایتاً ارزش گزینه‌ها نسبت به معیارهایی که خودشان نیز ارزش متفاوتی نسبت به هم دارند اندازه‌گیری شود. این نکته نیز قابل توجه است که نرخ ناسازگاری باید کمتر از ۰,۱ باشد. در غیر این صورت امتیازدهی‌ها باید با دقت بیشتری انجام شود. این امتیازدهی توسط نگارنده و گروهی متشکل از متخصصان علوم

قرآنی و متخصصان شهرسازی صورت گرفته است.

۴-۱-۲. مدل AHP با استفاده از نرم‌افزار EXPERT CHOICE برای امتیازدهی به مؤلفه‌های تشکیل دهنده قسط به وسیله معیارهای قسط

در مرحله اول مؤلفه‌های تشکیل دهنده ساختار معنایی قسط مشخص شدند و نسبت به هم در مدل ارزش‌گذاری شده تا بدین وسیله کیفیت‌های فضای شهری امتیازدهی شوند. با جمع امتیازات در هر سطر امتیاز هر کدام از کیفیت‌های فضای شهری مشخص می‌شود. هر کدام از کیفیت‌ها که امتیاز بالاتری گرفت نقش بیشتری در ایجاد بستر قسط در فضای شهری دارد.

۴-۱-۳. معیارهای ارزش‌گذاری مؤلفه‌های قسط

(الف) مفهوم کانونی (مبنای معناشناختی)

همان‌طور که در بخش روش‌شناسی بیان شد روش معناشناسی به دنبال یافتن معنای یک واژه در متن مورد نظر است. بدین ترتیب مشخص می‌شود که هر واژه یک مفهوم کانونی دارد که در برگیرنده تعریف اصلی آن واژه خواهد بود. مفهوم کانونی قسط بستری است که رشد و شکوفایی شهروندان را فراهم می‌کند. بنابراین بالاترین ارزش به مفهوم کانونی واژه داده می‌شود.

(ب) مفهوم کلی و جزئی

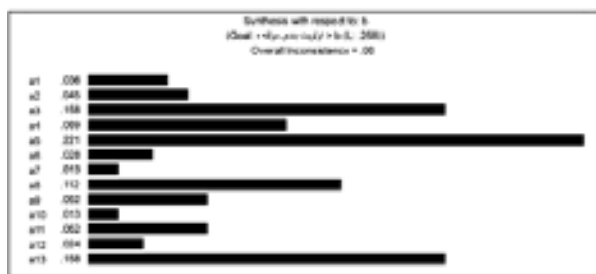
هر واژه در معناشناسی با نگاهی کلی و جزئی مورد بررسی قرار می‌گیرد. نگاه کلی مفهوم کلی واژه و نگاه جزئی مفهوم جزئی تری از واژه را در اختیار قرار می‌دهد که به عمل نزدیکتر است. بنابراین مؤلفه‌های جزئی ضریب بالاتری از مؤلفه‌های کلی در بر می‌گیرد.

جدول ۵: شناسه‌های تعریف شده برای مؤلفه‌های قسط در نرم‌افزار (مأخذ: نگارندگان)

شماره	مؤلفه‌های سازنده بستر قسط
۵۱	عدالت
۵۲	برابری
۵۳	امنیت
۵۴	مشارکت اجتماعی
۵۵	تعاملات اجتماعی
۵۶	رفاه اجتماعی
۵۷	تعلیم (افزایش سطح شعور و آگاهی جامعه)
۵۸	ادای حقوق شهروندان
۵۹	کاهش محرومیت اجتماعی (ادای حق گروه‌های آسیب‌پذیر و ضعیف جامعه)
۵۱۰	ایجاد بسترهای مطلوب رشد و شکوفایی استعدادهای شهروندان
۵۱۱	از بین رفتن ظلم
۵۱۲	چارچوب‌ها و انضباط مدیریتی
۵۱۳	بهره‌گیری از تکنولوژی و صنعت روز

هرکدام از این شناسه‌ها نسبت به یک دیگر بر اساس پنج معیار در پنج مرحله جداگانه با هم سنجیده شده و امتیازدهی شده است:

شکل ۱: امتیاز مؤلفه‌های سازنده بستر قسط بر اساس معیار مفهوم جزئی نگر

ج) انسان‌مداری

مبنای قسط در قرآن کریم در راستای تعالی هر فرد تبیین شده است به همان‌گونه که کیفیت‌های فضای شهری نیز بر مبنای انسان‌مداری تبیین گشته‌اند. از این رو مؤلفه‌هایی از قسط که بیشتر مربوط به هر انسان است؛ امتیاز بالاتری خواهد گرفت.

۵) تعلیم (مبنای شناختی)

بیان شد که یکی از ارکان اصلی برپایی قسط، بالا رفتن شعور و آگاهی در جامعه، به‌کارگیری دقت و دانش در انجام کارها در هر دو جنبه زندگی فردی و اجتماعی در چارچوب‌ها و نظم‌های اجتماعی است. از این رو توجه به بالا رفتن آگاهی‌های مردم در فضای شهری امکان ایجاد بستر قسط را فراهم می‌آورد.

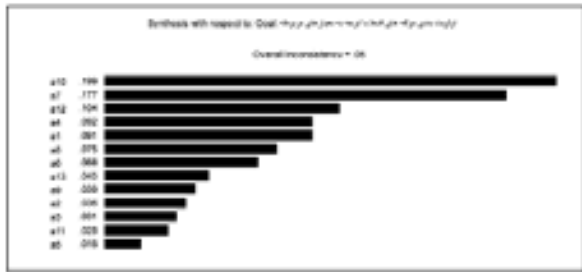
۵) میزان تکرار قسط در آیات قرآن کریم

یکی از روش‌های ارزش‌گذاری میزان تکرار یک مؤلفه در باب آن موضوع است. از این رو می‌توان میزان تکرار هر مؤلفه در آیاتی که در برگیرنده مفهوم قسط بودند را شناسایی و با توجه به آن مؤلفه‌ها را ارزش‌گذاری کرد. از آنجا که موضوع قسط و مؤلفه‌های آن با یک روش علمی در این پژوهش مطرح شده است؛ دید تک‌بعدی به میزان تکرار موضوع در آیات کافی نیست و بقیه معیارها نیز در نظر گرفته شده‌اند. با استفاده از نرم‌افزار و مدل معیارهای نسبت به هم ارزش‌گذاری شدند.

جدول ۴: اولویت‌بندی معیارهای ارزش‌گذاری مؤلفه‌های قسط (مأخذ: نگارندگان)

اولویت	مؤلفه‌های قسط	ارزش
۱	مفهوم کانونی (مبنای معاشناختی)	۰.۵۰۶
۲	مفهوم جزئی	۰.۲۵۸
۳	انسان‌مداری	۰.۱۴۶
۴	تعلیم (مبنای شناختی)	۰.۰۵۸
۵	میزان تکرار در آیات قسط در قرآن کریم	۰.۰۳۲

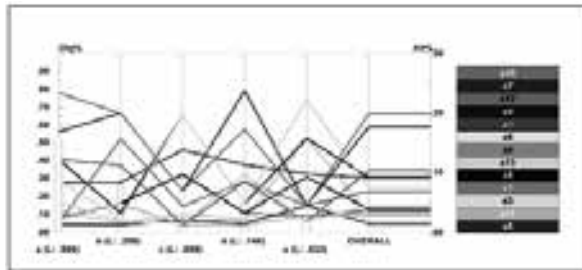
برای هرکدام از مؤلفه‌های قسط شناسه‌ای تعریف شده است که در نرم‌افزار با آن شناخته شود.

شکل ۶: اولویت‌بندی مؤلفه‌های قسط بر اساس سنجش با پنج معیار

شکل ۲: امتیاز مؤلفه‌های سازنده بستر قسط بر اساس معیار کانونی بودن مفهوم

شکل ۷: نمودار اولویت‌بندی مؤلفه‌های قسط بر اساس سنجش با پنج معیار

شکل ۳: امتیاز مؤلفه‌های سازنده بستر قسط بر اساس معیار انسانی

۲-۴. مرحله پنجم: امتیازدهی به کیفیت‌های فضای شهری با توجه به میزان اهمیت در ایجاد مؤلفه‌های قسط

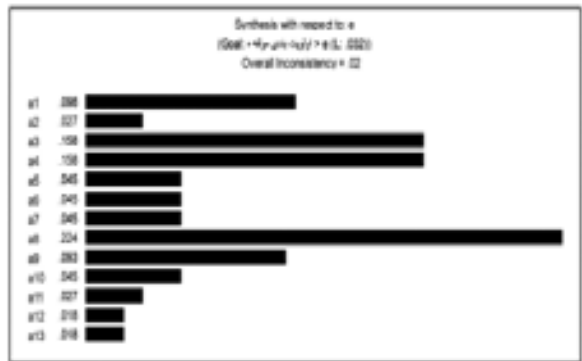
برای امتیازدهی به کیفیت‌ها لازم است مشخص شود هر کدام از کیفیت‌ها در راستای ایجاد کدام یک از مؤلفه‌های قسط نقش بیشتری دارند. در جداول مورد نظر هر سطر متعلق به یکی از کیفیت‌های فضای شهری و هر ستون در برگرفته یکی از مؤلفه‌های ساختاری قسط است. ماتریس ایجادشده نقش هر کیفیت در ایجاد هر کدام از مؤلفه‌های قسط را نشان می‌دهد و هر کیفیتی که با هر مؤلفه از قسط مرتبط باشد تیک خورده است. یافتن امتیاز هر کیفیت با توجه فرآیند زیر صورت گرفته است:

$$\sum (\text{ضریب مؤلفه قسط} * \text{ضریب کیفیت})$$

جمع جبری ضرایب مؤلفه‌هایی از قسط که در آن کیفیت نقش داشته‌اند (مؤلفه‌هایی که تیک خورده‌اند). جدول ۶ نحوه انجام کار را نشان می‌دهد. این عملیات برای تمام کیفیت‌ها در هفت بعد فضای شهری انجام شده است. به عنوان مثال وجود «ساختار فضایی» (کیفیت بعد ریخت‌شناسی) در مرحله

شکل ۴: امتیاز مؤلفه‌های سازنده بستر قسط بر اساس معیار تعلیم

شکل ۵: امتیاز مؤلفه‌های سازنده بستر قسط بر اساس میزان تکرار در آیات ۹-۱-۴. نتایج هم‌پوشانی سنجش مؤلفه‌های قسط با پنج معیار نتایج هم‌پوشانی پنج معیار در شکل‌های ۶ و ۷ ارائه شده است:

باعث ایجاد و افزایش «تعاملات اجتماعی» (یکی از ابعاد قرآنی قسط) می‌شود که کرمونا (کرمونا ۲۰۰۳) بدان اشاره کرده است. پس در ماتریس ، سطر و ستون متقاطع این دو کیفیت فضا و بعد قرآنی تیک می‌خورد. قسمت‌هایی که در آن رفرنس وجود ندارد؛ نظر نگارندگان مقاله است.

جدول ۴: ماتریس ارزیابی کیفیت‌های فضای شهری (بعد ریخت‌شناسی) با معیار ابعاد قرآنی قسط (مأخذ: نگارندگان)

ابعاد قرآنی قسط

ردیف	نام معیار	تعلق به ابعاد قرآنی قسط	مقیاس	روش اندازه‌گیری	مقیاس	روش اندازه‌گیری	مقیاس	روش اندازه‌گیری	مقیاس	روش اندازه‌گیری	مقیاس	روش اندازه‌گیری	مقیاس	روش اندازه‌گیری	مقیاس	روش اندازه‌گیری
۱	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۴	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۵	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۶	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۷	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۸	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۹	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۰	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۱	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۲	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۳	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۴	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۵	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۶	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۷	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۸	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۱۹	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۰	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۱	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۲	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۳	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۴	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۵	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۶	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۷	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۸	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۲۹	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۰	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۱	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۲	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۳	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۴	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۵	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۶	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۷	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۸	بیرون‌باز بودن	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۳۹	سبزه‌کاری	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م
۴۰	فرهنگی	آ	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م	۳	م

فصلنامه

جدول ۷: ماتریس ارزیابی کیفیت‌های فضای شهری (بعد عملکردی) با معیار ابعاد فرآیند قسط، (مأخذ: نگارندگان)

ابعاد فرآیند قسط												ابعاد فضای شهری				
متناسب	امتیاز	اندام حقوق گروه‌های آسیب پذیر (زنان، کودکان، معلولین)	اندام حق همه گروه‌ها	تغیرگیری از تکنولوژی و صنعت روز	ایجاد بسترهای مطلوب رشد شهر و دمان	چارچوب‌ها و انضباط مدیریتی	برابری	عدالت	عدم وجود ظلم	تفاهیم (بالا رفتن سطح شعور و آگاهی جامعه)	امنیت اجتماعی	مشارکت اجتماعی	تفاهات اجتماعی	رژام اجتماعی	کیفیت	کلیت
		۰/۰۳۹ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۷۵ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۴۵ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۱۹۹ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۱۰۴ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۳۶ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۹۱ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۷۸ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۱۷۷ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۳۱ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۹۲ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۱۵ (سکوی ۱۳۸۸)	۰/۰۶۸ (سکوی ۱۳۸۸)	کیفیت	کلیت
✓	۱	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓	✓
		۰/۱۰۸ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)		✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓	✓
	۰/۷۵۵	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓	✓
✓	۱	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓	✓
	۰/۱۴۶	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓	✓
✓	۱	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓	✓
	۰/۲۸۴	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓ (سکوی ۱۳۸۸)	✓	✓

کیفیت کلیت

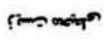

جدول ۸: ماتریس ارزیابی کیفیت‌های فضای شهری (بعد زیست‌محیطی) با معیار ابعاد قرآنی قسط، (مأخذ: نگارندگان)

ابعاد قرآنی قسط

مستحب	امتیاز	اندام حقوقی گروه‌های آسیب پذیر (زنان، کودکان و معلولین)	اندام حقی همه گروه‌ها	نوع گریه از تکدیگری و صحت رفت‌وآمد	ایجاد بسترهای مطلوب رستخیز و رفاه	چهارچوب‌ها و امکانات مدیریتی	برابری	عدالت	عدم وجود ظلم	کلیم (بالا رفتن سطح شعور و آگاهی جامعه)	امنیت اجتماعی	سلامت اجتماعی	تکاملات اجتماعی	رفاه اجتماعی	ملاحظات	کیفیت‌ها
		۰/۰۳۹	۰/۰۷۵	۰/۰۴۵	۰/۱۹۹	۰/۱۰۴	۰/۰۳۶	۰/۰۹۱	۰/۰۷۸	۰/۱۷۷	۰/۰۳۹	۰/۰۹۲	۰/۰۱۵	۰/۰۶۸	۰/۰۶۸	کیفیت‌ها
	۰/۸۳۳	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (نظری ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (نظری ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	بازگویی (به حداقل رساندن آلودگی‌های هوا و ...)
	۰/۷۰۸	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	حمایت رفتاری از طبیعت و حیات وحش
	۰/۷۹۴	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	زیست‌گرایی (بستر وسیع طبیعی)
	۰/۹۵	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	بهداشت
	۰/۱۵۹	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	مطابقت محیط طبیعی
	۰/۷۳۲	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	نگهداری (روشن‌سازی)
	۰/۸۴۱	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	نگهداری (استراحت پذیری زیست‌محیطی)
	۰/۷۸۱	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	احتمال منابع محیطی بر ساس توجه به سبک طبیعی و مستحضر طرح‌ها
	۰/۸۳۱	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	پایه‌گذاری
	۰/۱۵۹	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)		✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	کارایی
✓	۱	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (اورجینس ۱۳۸۸)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	✓ (ORNG ۱۰۱)	کیفیت پذیری زیست‌محیطی

جدول ۹: ماتریس ارزیابی کیفیت‌های فضای شهری (بعد بصری و زمانی) با معیار ابعاد قرآنی قسط، (مأخذ: نگارندگان)

ابعاد قرآنی قسط

انتخاب	اندام حقوق	اندام حق	بهره‌گیری از	ایجاد	چارچوب‌ها	برابری	عدالت	عدم وجود	تفهم	انیت	مشارکت	تفاهات	رله	کیفیت	
	گروه‌های آسیب‌پذیر (زنان، کودکان و معلولین)	همه گروه‌ها	بهره‌گیری از تکنولوژی و صنعت روز	بسترهای مطلوب رشد شهروندان	چارچوب‌ها و انتیپات مدیریتی				(بالا رفتن سطح شعور و آگاهی جامعه)	اجتماعی	اجتماعی	اجتماعی	اجتماعی	شهرت	کیفیت
	۰/۰۲۹	۰/۰۷۵	۰/۰۴۵	۰/۱۹۹	۰/۰۰۴	۰/۰۳۶	۰/۰۹۱	۰/۰۷۸	۰/۱۷۷	۰/۰۳۱	۰/۰۹۲	۰/۰۱۵	۰/۰۶۸	شهرت	کیفیت
	۰/۳۳۵	✓	✓	✓	✓	✓	✓			(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	سازگاری بصری	کیفیت
	۰/۱۸۱	✓	✓	✓		✓	✓			(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	نظم‌پذیری بصری	کیفیت
	۰/۲۹۳	✓	✓	✓	✓	✓	✓			(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	دینیت	کیفیت
	۰/۲۵۷	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	ماندگاری (مانند شناسایی زمین - مانده مسکن)	کیفیت
	۰/۵۱۵	✓	✓	✓	✓	✓	✓			(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	جدایی (تاریخ بصری)	کیفیت
	۰/۹۵۵	✓	✓	✓	✓	✓	✓			(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	سرزندگی در تمام فصول	کیفیت
	۰/۹۵۵	✓	✓	✓	✓	✓	✓			(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	سرزندگی در شبانه روز	کیفیت
	۰/۱۳۳	✓	✓	✓	✓	✓	✓			(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	(بیش از ۱۳۸۵)	ماندگاری و ایست تاریخی	کیفیت

کیفیت

کیفیت

جدول ۱۰: مانرین ارزیابی کیفیت‌های فضای شهری (بعد ادراکی) با معیار ابعاد قرآنی قسط- (منبع: نگارندگان)

ابعاد قرآنی قسط

مستفید	ابتدای	ادای حقوق	ادای حق	بهره‌گیری از تکنولوژی و صنعت روز	ایجاد بسترهای مطلوب رشد شهروندان	چارچوب‌ها و انضباط مدیریتی	برابری	عدالت	عدم وجود ظلم	تفهم (الاولین سطح شعور و آگاهی جامعه)	انیت اجتماعی	مشارکت اجتماعی	تفاهات اجتماعی	رقاب اجتماعی	کیفیت‌ها	توضیحات
	۰/۰۸۵۷	۰/۰۳۹	۰/۰۷۵	۰/۰۴۵	۰/۱۹۹	۰/۱۰۴	۰/۰۳۶	۰/۰۹۱	۰/۰۷۸	۰/۱۷۷	۰/۰۳۱	۰/۰۹۲	۰/۰۱۵	۰/۰۶۸	کیفیت‌ها	محتی
	۰/۰۸۵۷	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	مهرت (نگار) دادن به کتوربه‌ها، وحدت، شخصیت و تخصص به نوبه‌بودن)
	۰/۰۲۲۱	✓		✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	عورتانی
	۱	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	کنند انحرافات ادراکی)
	۰/۰۳۵	✓	✓	✓	✓					✓	✓	✓			✓	کتابت انحرافات ادراکی)
	۰/۰۵۳	✓		✓	✓					✓	✓	✓			✓	کتابت انحرافات ادراکی)
	۰/۰۹۴۷	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	زیبیه نگارانی: مفهوم قابل تامل برانست بودن سیرات‌های نورسنگی
	۰/۰۷۸۸	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	حقا
	۰/۰۸۱	✓	✓		✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	ثابت تخصصی سازی رنگ، تخیلی)
	۰/۰۸۵۷	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓	حسنگان

جدول ۱۱: ماتریس ارزیابی کیفیت‌های فضای شهری (بعد اجتماعی) با معیار ابعاد قرآنی قسط، (مأخذ: نگارندگان)

ابعاد قرآنی قسط

انتخاب	ابعاد حقوق گروه‌های آسیب پذیر (زنان، کودکان و معلولین)	ابعاد حق همه گروه‌ها	بهره‌گیری از تکنولوژی و صنعت روز	ابعاد بهره‌های مطلوب زندگی شهر و رندان	چارچوب‌ها و انتظام مدیریتی	برابری	عدالت	عدم وجود نظم	تفاهم (تألفین) سطح شعور و آگاهی جامعه	انیت اجتماعی	مشارکت اجتماعی	تفاهات اجتماعی	رقاب اجتماعی	سویزایب
	۰/۰۳۹	۰/۰۷۵	۰/۰۴۵	۰/۱۹۹	۰/۱۰۴	۰/۰۳۳	۰/۰۹۱	۰/۰۷۸	۰/۱۷۷	۰/۰۳۱	۰/۰۹۲	۰/۰۱۵	۰/۰۶۸	کرامت
	۰/۰۴۸													اعزاز اجتماعی
														تفاهات اجتماعی
														مشارکت اجتماعی
														فصلان مداری
														کرامت
														عدالت
														کسر و تقارن
														توسعه پایدار با توجه به محیط
														های اجتماعی و فرهنگی
														سرزندگی
														آزادی صحافی
														درگیری غیر فعال با محیط
														درگیری فعال با محیط
														پیشی از بنگه فضای اجتماعی
														بزرگ‌گروه
														مختصر و پدیداری
														حده شعوری
														توجه به جامعه مدنی
														مکان زندگی اجتماعی در مقابل زندگی خصوصی
														انیت
														مسترس به تفاهات و تفاهات ما

۱	همسازی با طبیعت	زیست‌محیطی
۱	پاکیزگی	

با توجه به بررسی‌های انجام شده، مطلوبیت عملکردی فضای شهری برای ایجاد دسترسی مناسب هر فرد به فضا و کاربری‌های مختلف، وجود مقیاس‌های عملکردی متفاوت در سطوح مختلف محلی، فرامحلی، منطقه‌ای و شهری عدالت و برابری در فضای شهری ایجاد خواهد کرد. هر محله با داشتن ساختار و سازمان فضایی منسجم و مشخص باعث امکان دسترسی مطلوب به فضا و خوانایی محیط خواهد شد که در ایجاد رفاه اجتماعی، عدالت و ادای حقوق شهروندان به خصوص زنان، کودکان و معلولین تناسب دارد که محرومیت‌های اجتماعی را کاهش می‌دهد. وجود سازمان فضایی مناسب حضور پذیری شهروندان و مشارکت اجتماعی آنان در فعالیت‌های جمعی را افزایش خواهد داد و باعث ایجاد نظارت عمومی در فضا و افزایش امنیت خواهد گردید.

یکی دیگر از کیفیت‌های فضای شهری آسایش و راحتی است که با وجود مبلمان شهری مناسب و امکان آزاد بودن در فضا برای تفریح، گذراندن اوقات فراغت، گفت و گو، مطالعه و انواع فعالیت‌های اختیاری دیگر ارتباط دارد. این کیفیت‌ها در راستای دستیابی گروه‌های خاص از جمله کودکان، زنان و معلولین به فضا و افزایش حضور پذیری آنان در فضا برای کاهش محرومیت‌های اجتماعی و امنیت و افزایش رفاه اجتماعی خواهد بود. جلوگیری از محرومیت اجتماعی^۸ به میزان دسترسی به فرصت‌های اقتصادی و خدمات و امکانات محدوده تأکید دارد. این مؤلفه‌ها در ایجاد بستر قسط برای دستیابی به رفاه اجتماعی، امنیت اجتماعی، تعاملات اجتماعی و عدالت در محله مؤثر هستند (پورجعفر و محمودی نژاد ۱۳۸۰، ۷۶).

۴-۲. معرفی کیفیت‌های فضای شهری با توجه به میزان اهمیت در ایجاد مؤلفه‌های قسط

با توجه به محاسبات انجام شده کیفیت‌های زیر امتیاز حداکثر را (در همه مؤلفه‌ها علامت تیک زده شده است) در ایجاد قسط در فضای شهری دارا هستند.

جدول ۱۲: کیفیت‌های منتخب بر اساس بیشترین میزان تأثیر در ایجاد قسط (مأخذ: نگارندگان)

امتیاز	کیفیت‌های منتخب	ابعاد فضای شهری
۱	مطلوبیت کاربری	عملکردی
۱	تنوع کارکردها و فعالیت‌ها	
۱	مقیاس عملکردی مناسب (محلی، فرامحلی، منطقه‌ای، شهری)	
۱	دسترسی مناسب	
۱	هویت	فضای عمومی
۱	کارایی	
۱	اختلاط اجتماعی	اجتماعی
۱	مشارکت اجتماعی	
۱	انسان‌مداری	
۱	توسعه پایدار اجتماعی	
۱	حضور پذیری	
۱	همه شمولی	
۱	امنیت	
۱	خوانایی	ادراکی
۱	ساختار	ریخت‌شناسی
۱	آسایش	
۱	راحتی	

نتیجه‌گیری

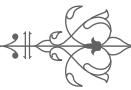
عادلان به همه افراد و گروه‌ها و اصلاح امور باعث خواهد شد که در ابتدا شرایطی برابر فراهم آید تا بتوان قسط هر فرد و گروه را متناسب خصوصیات و نیازهای مورد نظر آن‌ها تخصیص داد. بر خلاف آن ظلم باعث می‌شود که افراد از دریافت حظوظ خود بی‌بهره بمانند و در این دریافت دچار نقصان شده و هر چیز در جایی که حق آن نیست قرار گیرد. با توجه به آنچه بیان شد مؤلفه‌های قسط که به معنای زمینه‌های قسط و ابعادی است که باعث تحقق قسط در جامعه می‌شود به ترتیب اهمیت شامل بسترهای مطلوب رشد و شکوفایی استعداد‌های شهروندان، تعلیم (افزایش سطح شعور و آگاهی جامعه)، چارچوب‌ها و انضباط مدیریتی، مشارکت اجتماعی، عدالت، ادای حقوق شهروندان، رفاه اجتماعی، بهره‌گیری از تکنولوژی و صنعت روز، کاهش محرومیت اجتماعی (ادای حق گروه‌های آسیب‌پذیر و ضعیف جامعه)، برابری، امنیت، از بین رفتن ظلم و تعاملات اجتماعی است.

با توجه به آنچه از مفهوم قسط بیان شد بستری است که اساسی‌ترین رکن آن بستر رشد و تعالی مردم است. یکی از اجزای اصلی شهر که جایگاه حضور و تعاملات شهروندان است؛ فضاهای شهری است. فضای شهری دارای ابعاد مختلف عملکردی، ریخت‌شناسی، ادراکی، اجتماعی، زیست‌محیطی، زمانی و بصری است. هر کدام از این ابعاد در برگرفته کیفیت‌هایی است که بستر تحقق فضای شهری مطلوب را فراهم می‌آورد. مفهوم کیفیت فضای شهری در راستای فراهم آوردن شرایطی مطلوب برای شهروندان است که استفاده‌کنندگان اصلی فضا هستند. بنابراین امکان ایجاد مؤلفه‌های قسط در فضای شهری به وسیله کیفیت‌های آن امکان‌پذیر است.

با توجه به نتایج برآمده از مدل AHP و ماتریس امتیازدهی به کیفیت‌ها بر اساس تأثیر در ایجاد هر یک از مؤلفه‌های قسط، در بعد عملکردی کیفیت‌های فضای شهری نظیر مطلوبیت کاربری، تنوع کارکردها و فعالیت‌ها، مقیاس عملکردی مناسب، دسترسی مناسب، هویت‌وکارایی؛ در بعد اجتماعی شامل اختلاط اجتماعی، مشارکت اجتماعی، انسان‌مداری، توسعه پایدار اجتماعی، حضور

یکی از اسما حسنی خداوند متعال «قائم به قسط» است. او حقیقتی است که قیام به قسط کرده و همه موجودات را فیض هستی و استعداد وجودی عطا نموده است. از این رو با توجه به آنچه از روش معناشناسی به دست آمد اصلی‌ترین و کانونی‌ترین مفهوم قسط به معنای بستر تحقق استعدادها و شکوفایی استعداد‌های انسان است. نیز خداوند متعال پیامبران را فرستاد تا در جامعه با تبیین سه رکن کتاب، میزان و حدید قسط را برپا کنند. کتاب در گستره معنایی خود به مفهوم معرفت، شعور و آگاهی؛ میزان به معنای دقت در انجام کارها و به کار بردن چارچوب‌ها و انضباط مدیریتی است؛ نیز حدید نشانه‌ای از بهره‌مندی انسان از تکنولوژی و دانش روز برای ایجاد بستر قسط است. این سه رکن در کنار هم باعث ایجاد زمینه‌ای می‌شود که مردم با حضور و مشارکت اجتماعی خود (حدید: ۲۵) فضایی مطلوب را فراهم می‌آورند و به قسط قیام می‌کنند. این فضا برای احقاق حقوق همه مردم خواهد بود و از طرف دیگر حقوق گروه‌های خاص جامعه اعم از گروه‌های مختلف نژادی، قومی، مذهبی، جنسی، سنی و... را در نظر خواهد گرفت؛ بنابراین به کاهش محرومیت‌های اجتماعی نیز منجر خواهد شد.

برای برپایی قسط مقدماتی لازم است که عدالت از جمله آن‌هاست. عدالت از ابزار کنترلی قسط است که شرایطی مناسب فراهم می‌کند؛ در مرحله اول با همه مردم از هر گروه برخوردار می‌شود و برابر صورت گیرد و همه از بسته‌های مشخص و یکسان بهره‌مند شوند؛ در مرحله دوم، قسط این بستر را تکمیل خواهد کرد و برای هر گروه متناسب با ویژگی‌ها و خصوصیات خاص خود زمینه رشد را فراهم خواهد کرد و در صدد تأمین امکانات لازم برای دستیابی هر فرد به مطلوب خود و شکوفایی استعداد‌هایش است. قیام به قسط و برپایی آن در جامعه از منشأهای مثبتی نشأت می‌گیرد. برخی از این عوامل درونی و برخی منشأهای بیرونی برپایی قسط است. اصلاح و عدالت از منشأهای بیرونی است که شرایط مطلوبی را فراهم می‌آورند که بهتر می‌توان ابعاد مختلف برپایی قسط را ایجاد کرد. زیرا بر خورد

مؤلفه‌های قسط را امکان پذیر خواهند کرد. آنچه مشخص است این پژوهش قسمت کوچکی از استفاده از مبانی نظری و حکمت‌های اسلامی مرتبط با مسائل شهری است لذا پژوهشگران می‌توانند در ادامه این بحث به استفاده از حکمت‌های اسلامی و مفاهیم قرآنی در خصوص شهر و مدیریت شهری بپردازند و آنچه موضوع «قسط» را به صورت کلان پوشش خواهد داد بررسی «ساختار اجتماعی شهر اسلامی» است که یکی از ابعاد آن «قسط» می‌باشد.

پذیری، همه شمولی، امنیت؛ در بعد ادراکی شامل خوانایی؛ در بعد ریخت‌شناسی شامل ساختار، آسایش، راحتی و در بعد زیست‌محیطی شامل همسازی با طبیعت، پاکیزگی است. هر کیفیت متناسب با هر بعد از مطرح شده مطلوبیت ویژه‌ای ایجاد خواهد کرد که همه در راستای مفهوم کانونی قسط یعنی «بستر رشد و تعالی شهروندان» است. با توجه به مباحث مطرح شده مشخص است کیفیت‌های فضای شهری اصلی‌ترین عاملان ایجادکننده قسط در فضای شهری هستند که هر کدام ایجاد

تشکر و قدردانی

با تشکر فراوان از شهرداری اصفهان و معاونت پژوهشی شهرداری اصفهان که حامی مالی و اطلاعاتی پایان‌نامه مورد نظر بوده‌اند.

پی نوشت:

1. Semantic
2. The morphological dimension
3. The perceptual dimension
4. The social dimension
5. The visual dimension
6. The functional dimension
7. The temporal dimension
8. Social exclusion

منابع:

۱. قرآن کریم.
۲. بتلی، ای، آلن ال‌کک، اپال مورین، سو مک‌گلین، و گراهام اسمیت. ۱۳۸۶. *محیط‌های پاسخده*. ترجمه مصطفی بهزادفر. تهران: انتشارات دانشگاه علم و صنعت.
۳. بحرینی، سید حسین. ۱۳۸۶. *فرآیند طراحی شهری*. تهران: دانشگاه تهران.
۴. پارسی، حمیدرضا. ۱۳۸۱. *شناخت محتوای فضای شهری*. *هنرهای زیبا* (۱۱): ۴۱-۴۹.
۵. پاکزاد، جهان‌شاه. ۱۳۸۵. *مبانی نظری و فرآیند طراحی شهری*. تهران: انتشارات شهیدی.
۶. پورجعفر، محمدرضا، و هادی محمودی نژاد. ۱۳۸۰. *طراحی شهری از رفاه اجتماعی تا روانشناسی محیطی*. تهران: انتشارات هله طحان.
۷. پورجعفر، محمدرضا، و هادی محمودی نژاد. ۱۳۸۹. *طراحی شهری و سرمایه اجتماعی در فضای شهری*. تهران: انتشارات هله طحان.
۸. تانکیس، فرن. ۱۳۸۸. *فضا، شهر و نظریه اجتماعی: مناسبت اجتماعی و شکل‌های شهری*. ترجمه‌ی حمیدرضا پارسی و آرزو افلاطونی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۹. تقوایی، علی‌اکبر، و هادی محمودی نژاد. ۱۳۸۹. *توسعه پایدار شهری و رفاه اجتماعی شهروندی*. *فصلنامه جستارهای شهرسازی* (۱۶): ۳۶-۴۷.
۱۰. تیبالدز، فرانسیس. ۱۹۹۲. *شهرسازی شهروندگرا، ارتقا عرصه‌های همگانی در شهرها و محیط‌های شهری*. ترجمه‌ی محمد احمدی نژاد. ۱۳۸۷. اصفهان: نشر خاک.
۱۱. جیکوبز، جین. ۱۳۸۶. *مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی*. تهران: دانشگاه تهران.
۱۲. چپ من، دیوید. ۱۳۸۶. *آفرینش محلات و مکان‌ها در محیط انسان‌ساخت*. ترجمه‌ی منوچهر طبیبیان و شهرزاد فریادی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۱۳. حدادی، آمنه. ۱۳۸۹. *حس فرامتن در قرآن*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
۱۴. حسینی، اعظم. ۱۳۹۰. *معناشناسی قول در قرآن کریم*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان.
۱۵. خسروی زاده، پروانه. ۱۳۷۸. *نگاهی گذرا به تاریخچه معناشناسی*. تهران: دانشگاه آزاد اسلامی.
۱۶. راغب اصفهانی. ۱۳۸۵. *مفردات الفاظ قرآن*. ترجمه‌ی مصطفی رحیمی‌نیا. تهران: انتشارات سبحان.
۱۷. زبردست، اسفندیار. ۱۳۸۰. *کاربرد فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی در برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای*. *هنرهای زیبا* (۱۰): ۱۳-۲۱.
۱۸. صفوی، کوروش. ۱۳۸۲. *معنی‌شناسی کاربردی*. تهران: همشهری.
۱۹. صفوی، کوروش. ۱۳۸۷. *درآمدی بر معنی‌شناسی*. تهران: انتشارات سوره مهر.
۲۰. طباطبایی، سید محمد حسین. ۱۴۱۷ ق. *المیزان فی تفسیر القرآن*. قم: دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه قم.
۲۱. طبرسی، فضل بن حسن. ۱۳۷۲. *مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن*. تهران: انتشارات ناصر خسرو.
۲۲. طبرسی، فضل بن حسن. ۱۳۷۷. *تفسیر جوامع الجامع*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران و حوزه علمیه قم.
۲۳. غفاری، غلامرضا، و رضا امید. ۱۳۸۸. *کیفیت زندگی شاخص توسعه اجتماعی*. تهران: انتشارات شیرازه.
۲۴. فراهیدی خلیل بن احمد. ۱۴۱۰ ق. *العین*. قم: انتشارات هجرت.
۲۵. قدسی پور، حسن. ۱۳۸۱. *فرآیند تحلیل سلسله‌مراتبی*. تهران: انتشارات دانشگاه صنعتی امیرکبیر.
۲۶. قرشی، سید علی‌اکبر. ۱۳۷۱. *قاموس قرآن*. تهران: دار الکتب الإسلامیه.
۲۷. کرمونا، متیو، تیم‌هیت، تنراک، و استیون تیسدل. ۲۰۰۳. *مکان‌های عمومی فضاهای شهری*. ترجمه قرائی، شکوهی، اهری، صالحی. ۱۳۸۸. تهران: دانشگاه هنر.

۲۸. گلکار، کورش. ۱۳۷۹. مؤلفه‌های سازنده‌ی کیفیت طراحی شهری. *صفه* (۳۲): ۳۸-۶۵.
۲۹. گلکار، کورش. ۱۳۸۲. از تولد تا بلوغ طراحی شهری. *دوفصلنامه علمی پژوهشی صفه* (۳۶): ۸-۳۶.
۳۰. لینچ، کوین. ۱۳۸۱. *تئوری شکل شهر*. ترجمه حسین بحرینی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
۳۱. مطیع، مهدی. ۱۳۸۷. *معناشناسی زیبایی در قرآن کریم*، پایان‌نامه دکتری، دانشکده الهیات دانشگاه امام صادق تهران.
۳۲. مطیع، مهدی. ۱۳۸۸. درآمدی بر استفاده از روش‌های معناشناسی در مطالعات قرآنی. *پژوهش دینی* (۱۸): ۱۰۵-۱۳۲.

References:

1. *Holy Quran*.
2. Bentley, Yan, Alan Alk, Opal Maureen, Sue Mack Glyn, and Graham Smith. 2007. *Responsive Environments*. Translated by Mustafa Behzadfar. Tehran: University of Science and Technology.
3. Bahreini, Seyed Hussein. 2007. *Urban Design Process*. Tehran: Tehran University.
4. Chapman, David. 2007. *Creating Communities and Locations in Man-Made Environment*. Translated by Manuchehr Taliban and Shahrzad Faryadi. Tehran: Tehran University Publications.
5. Farahidi, Khalil ibn-Ahmed. 1989. *al-Ein*. Qom: Hejrat Publications.
6. Ghaffari, Gholamreza, and Reza Omid. 2009. *Quality of Life as an Indicator of Social Development*. Tehran: Shiraze Publications.
7. Ghodsi Poor, Hasan. 2003. *AHP*. Tehran: Amirkabir University Publications.
8. Ghorashi, Seyed Aliakbar. 1993. *Dictionary of Quran*. Tehran: Dar al-Kotob al-Eslamiat.
9. Carmona, Matthew, and Tim Heath, Tnrak, and Steven Tysdl. 2003. *Public Places Urban Spaces*. Translated by Gharaei, Shokoohi, Ahari, Salehi. 2009. Tehran: Tehran University of Arts.
10. Golkar, koorosh. 2000. Components of Urban Design Quality. *Soffeh* (32): 38-65.
11. Golkar, koorosh. 2003. Urban Design: from Birth to Maturity. *Soffeh* (36): 8-36.
12. Haddadi, Amene. 2010. *Sense of Extra-text in the Quran*, MA Thesis, Tehran: University of Teacher Education.
13. Husseini, Aazam. 2011. *The Semantics of "Saying" in the Quran*, MA thesis, University of Isfahan
14. Khosravizade, Parvaneh. 1999. *A Glance at the History of Semantics*. Tehran: Islamic Azad University.
15. Jacobs, Jane. 2007. *Death and Life of Great American Cities*. Tehran: Tehran University.
16. Lynch, Kevin. 2002. *Theory of the City*. Translated by Hussein Bahreini. Tehran: Tehran University Publications.
17. Motia, Mahdi. 2008. *Semantics Beauty of the Quran*, Phd Thesis, Imam Sadegh University.
18. Motia, Mahdi. 2009. Introduction to Semantics in Quranic Studies. *Religious Research* (18): 105-132.
19. Pakzad, Jahanshah. 2006. *Theoretical Principles and Urban Design Process*. Tehran: Shahidi Publications.
20. Parsi, Hamidreza. 2002. Recognition the Content of the Urban Space. *Honar-ha-ye-Ziba* (11):41-49.
21. Pourjafar, Muhammadreza, and Hadi Mahmudnizhad. 2001. *Urban Design, from Social Welfare to Environmental Psychology*. Tehran: Helle Tahan.

22. Pourjafar, Muhammadreza, and Hadi Mahmudnezhad. 2010. *Urban Design and Social Capital in Urban Space*. Tehran: Helle Tahan.
23. Raghieb Isfahani. 2006. *Materia Words of the Quran*. Translated by Mustafa Rahiminia. Tehran: Sobhan.
24. Safavi, Kurosh. 2003. *Applied Semantics*. Tehran: Hamshahri.
25. Safavi, Kurosh. 2008. *An Introduction to Semantics*. Tehran: Soore-ye Mehr.
26. Tabarsi, Fazl ibne-Hassan. 1993. *Majma al-Bayan fi Tafsir al-Quran*. Tehran: Naser Khosro.
27. Tabarsi, Fazl ibne-Hassan. 1998. *Tafsir Javame al-Jame*. Tehran: Tehran University Publications and Qom Seminary.
28. Tabatabaee, Seyed Muhammad Hussein. 1996. *al-Mizan fi Tafsir al-Quran*. Qom: Office of the Islamic Publications of Society of Seminary Teachers of Qom.
29. Taghvaei, Ali akbar, and Hadi Mahmudnizhad. 2010. Sustainable Urban Development and Social Welfare of Citizens. *Urban Essays* (16): 36-47.
30. Tankys, Frena. *Space, City and Social Theory, Social Occasion and Urban Form*. Translated by Hamidreza Parsi and Arezoo Aflatooni. Tehran: Tehran University Publications.
31. Tybaldz, Francis. 1992. *Making People-Friendly Towns, Improving the Public Environments in Cities and Towns*. Translated by Muhammad Ahmadinejad. 2008. Isfahan: Khak.
32. Zebardast, Esfandiar. 2001. Application of Analytic Hierarchy Process in Urban and Regional Planning. *Honar-ha-ye-Ziba* (10):13-21.

thirteen districts justice (optimal substrates for the growth and prosperity of the citizens of talents, education (training increasing the level of awareness), management framework and discipline, social participation, justice, fulfill the rights of citizens, social welfare, industry and technology day, social exclusion, equality, security, loss oppression, social interaction) has been introduced in the urban space. These thirteen aspects are obtained from semantic studies. Then, with the AHP model components thirteen justice aspect based on five criteria are prioritized and given a value, the quality of urban space have been scored. The quality rating reflects its effectiveness in creating justice in the urban space.

The prophets of God were raised up to the community to bring to justice anyone's talents blossom and reach perfection then people with their social participation provide adequate space and uprising the justice. It will be a space for the rights of all people and the rights of particular groups in society, including different groups, ethnic, religious, gender, age, and etc. that will be considered, so it can also will reduce social exclusion.

The consequences is that urban space has seven dimensions that mentioned previously. Each of these aspects includes the qualities that provide the ideal platform for urban space, quality of urban space in order to provide favorable conditions for the citizens who are the major users of space. So justice in the urban space by the quality of its components is possible. The functional quality of urban spaces such as utility users, diversity of functions and activities, appropriate performance measures, good access, identity and performance; in social dimension, including social integration, social participation, anthropocentrism, social sustainable development, the presence of all-embracing, security, legibility of the perceptual included. In the morphological structure, comfort, convenience, the cognitive dimension includes readability and environmental dimension includes accommodation by nature and cleanliness. The quality of the proposed appropriate to each particular utility will all focus on the concept of justice, "the growth and excellence of citizens". These are as a substrate causes the urban space, allowing the realization of a component that provides justice and it can start creating in the whole city for citizens.

What is clear from this research is a small part of the theoretical foundations of Islamic wisdom associated with urban issues. So researchers can continue this discussion on the wisdom of Islamic and Quranic concepts in city and urban management subjects. The topic that have a huge cover assessment on "justice" is the "social structure of the Islamic city," which is the "justice" one of it.

Keywords: Justice, Semantic, Urban Space, Urban Space Quality.

• Realize the Quranic Concept of Justice in Urban Space

• **Mahmood Ghalehnoee***

Assistant Professor, Department of Architecture and Environmental Design, Art University of Isfahan, Iran.

• **Mahdi Motia****

Assistant professor, Department of Teology. University of Isfahan, Iran.

• **Mohammad Masood*****

Assistant professor, Department of Architecture and Environmental Design, Art University of Isfahan, Iran

• **Elham Ghasemi******

Master of urban design, Department of Architecture and Environmental Design, Art University of Isfahan, Iran.

Received: 24/08/2014 Accepted: 15/12/2014

• Abstract

Studies of urban space is expanding but what is important is explanation of it in national and local scales, according to the context of society and culture. The main book of Islam, which is associated with Iranian's culture, is "Quran". Therefore, the use of theoretical concepts of indigenous issues on the ballot in the Quran can be helpful in urban management. One of the aspects of the social structure is "justice". God in many verses introduced and emphasized on "justice" that one of the Hosni names of God is "standing justice ". He creates the whole world based on justice that all things are graced and talented by him.

Justice means that everyone receives what is necessary for the perfection and admire provide the basis of talent. In the context of human life in cities, urban space is one of the most parts of the city and justice prepare an ideal platform for citizens in various dimensions, so this research is in realization of justice concept in urban space. Research's question is that what is the Quranic concept of justice? What's justice covers the range and how of these concepts can be realized in the context of urban space as a component. So the theoretical research are semantics studies and studies of urban space. This study has quantitative analysis method and qualitative description.

Theories of semantics indicate text or word as meaningful and significant collection that you can study and understand it. Semantic, analysis of the word study deeply in all the events that make sense, signs or understanding among the words. Therefore, achieving a precise meaning of the Holy Quran is a matter of perspective of this research so requires a comprehensive overview of this book that need to be honest to the point of the question that was not neglected. Research express the concept of the word "Justice" in the Quran by semantic view and among the different branches of science, semantics of the language is chosen, because it seeks to understand the meaning of the word "justice". Therefore, by study of "Justice", find the different applications of that in Quran and check all statements that containing "Justice" to determine the full meaning of the concept.

In urban space study, functional aspects of urban space classified in seven dimensions as morphology, social, cognitive, visual, temporal and environmental and quality of each component in the creation of the